

Zinsdelen: Redekundig ontleden

Enkelvoudige zinnen, eerste vlak

- 1) **G** → **PV** Maak zin vragend: PV = 1^e ww.
 → **G = (PV)** (PV)
 → **G = (PV) + {ww-rest}**
 → **G = (PV) + {gem-rest}**
 → **G = (PV) + [niet-ww-rest]**
 → **G = (PV) + [nw-rest]**

- 2) **(O)** → **WIE/WAT + G ?**
 3V tevens: *Loos O, voorlopig O, plaatsvervangend O*

- 3) **LV** → **WIE/WAT + G + O ?**

- 4) **MV** → **aan/voor WIE+G+O+LV?**
 Let op: *aan/voor* kunnen toevoegen of weglaten

- 5) **VV** → Zinsdeel na een zww dat een 'vast' voorzetsel heeft.
 Bijv.: *Dat berust op een vergissing.*

- 6) **BwB** → Aanduiding van plaats, tijd, omstandigheid etc.
 Vaak: voorzetsel + WIE/WAT
WAAR
WANNEER
WAARHEEN
MET (=vz) WIE
WAAROM
WAARDOOR
HOE etc.
 Tevens: losse overblijvende woorden, b.v. *niet, wel, bijna* etc.

Enkelvoudige zinnen, tweede vlak

Bijvoeglijke bepaling: nadere omschrijving van een zelfstandig naamwoord (zn) binnen een zinsdeel.

- BvB** Bijvoeglijke voorbepaling, b.v.
(Die grappige hond) (bijt) bezoekers.

Bijvoeglijke nabepaling, b.v.
(De hond van de buren) (heeft) een beetje ADHD.

- Bs** **Bijstelling:** nabepaling tussen twee komma's, verwisselbaar met het ZN waarnaar de bs verwijst.
(Onze buren, die aardige mensen,) (gaan) [weg].

Plaatsvervangend O:
 (Er) is niets gedaan

Loos O:
 (Het) regent

Voorlopig O:
 (Het) is waar, (wat hij zegt)

BwB = bijvoeglijke bepaling

VV = voorzetselvoorwerp

BvB = bijvoeglijke bepaling

Bs = bijstelling

Legenda zinsdelen

G = gezegde

lin9

PV = persoonsvorm

O = onderwerp

LV = lijdend voorwerp

MV = meewerkend voorwerp

Enkelvoudige zinnen ontleden: voorbeelden

(De hond) (gaf) mij gisteren op straat keurig een poot.

(Het hondje van de buren) (graaft) naar begraven botjes.

(Frits, de teckel van de buren,) (houdt) van lekker broederige botjes

Een enkelvoudige zin heeft maar één PV en maar één zww

Werkwoordsvormen

PV = Persoonsvorm

VD = Voltwoord deelwoord

Infinitief = Het hele niet-ervoeegde ww

(verg. de *to-vorm* in het Engels: *to walk*)

Tegenwoordig deelwoord: *wandelend, lopend, schrijvend*

[Zie Routeplanner 2: **Werkwoorden**]

Soorten werkwoorden

hww = hulpwerkwoord

zww = zelfstandig werkwoord

kww = koppelwerkwoord

[zie Soorten gezegdes en z.o.z.: **Woordsoorten**]

Enkelvoudige zinnen: Soorten gezegdes

G = (PV) → PV = zww
Ik (fiets) meestal naar school.

G = (PV) + {werkwoordelijke rest}
 → PV = hww > {ww-rest} is of bevat zww; het zww is het laatste ww;
 {ww-rest} is infinitief/-ven en/of VD
Ik (wil) meestal naar school {fietsen} > {..} = Infinitief
Ik (heb) altijd naar school {willen fietsen} > {..} = inf. + inf.
Ik (heb) ... gefietst / Ik (ben) {gegaan} > {..} = VD

G = (PV) + {gemengde rest}
 → PV = hww > {gem. rest} is **aan het / te + infinitief**; infinitief = zww
Ik (zit) al uren [te piekeren] / ben [aan het piekeren]
Ik (heb) al uren {zitten} [te piekeren]

G = (PV) + {niet-werkwoordelijke rest} of PV + {zww} [...]
 → PV = zww > [niet-ww rest] = wederkerend voornaamwoord
Ik (schaamde) [me] een beetje / We (schaamden) [ons]
 Wederkerende werkwoorden: zich schamen, zich wassen etc.
 > [niet-ww rest] = deel van werkwoordelijke uitdrukking
Zoets (werkt) misbruik [in de hand]
(Je) (moet) ons niet [over een kam] {scheren}
moet = hww; scheren = zww
 > [niet-ww rest] = losgelaten deel van het werkwoord
Bepaalde mensen (komen) nooit [aan] < aankomen
(Bel) je me vanavond [op]? < opbellen

G = (PV) + {naamwoordelijke rest}
 → PV = kww > **G = PV + naamw. rest met (o.a.) zn of bn**
De jongens (zijn/worden/blijven) [goede breakdancers]
Zij (is/wordt/blijft) [mooi]

→ PV = hww > **G = PV + naamw. rest + { ... }**
De meisjes (zijn) [goede rappers] {geworden/gebleven/geweest}
 { ... } = kww

→ PV = hww > **G = PV + naamw. rest + [...]**
De jongens (schijnen/liken/blijken) [goede rappers] [te zijn]
 [...] bevat het kww

→ MAAR: *De jongens (zijn/blijven) thuis*
De meisjes (zijn) thuis {gebleven}

Hier heeft *zijn/blijven/gebleven* de zelfstandige betekenis (**zww**) van 'zich bevinden'. Het zinsdeel *thuis* is dan bijvoeglijke bepaling van plaats; en *niet op naamwoordelijke rest*.

Samengestelde zinnen

Een samengestelde zin is een hoofdzin met een of meer bijzinnen, dus een zin met twee of meer PV's. Maak de zin vragend (ja-/nee-vraag) om de PV van de hoofdzin te vinden.

(Wie zijn huiswerk maakt), (verdient) een voldoende

Bijzin = onderwerp-zin

(Iedereen) (krijgt) wat hij verdient

lijdend voorwerp-zin

(Wie zijn huiswerk maakt), (geef) (ik) een voldoende

meew. voorwerp-zin

(Ik) (geef) haar een voldoende, omdat ze haar huiswerk maakt

bijwoordelijke bijzin

(Ik) (sta) erop, dat je je huiswerk maakt

voorzetselvoorwerp-zin

(Hij) (wordt) [wat ik hem voorspeld heb]

naamwoordelijke rest-zin

Bovenstaande bijzinnen zijn **zinsdeelzinnen**. Het desbetreffende zinsdeel is een zin op zich, omdat er een PV in staat. Met name de bijwoordelijke bijzin noemt men vaak een **ondergeschikte zin**.

Betrekkelijke bijzin (= bijvoeglijke nabepaling)

(De leerlingen die hun werk doen), (zijn) [zijn oogappels]

(Heb) (je) de hit die op zijn laatste CD staat, al {gehoord}?

Directe en indirecte rede: bijzin = altijd LV

(Hij) (zei): 'Ik geef je een 7.'

(Hij) (zei) dat hij me een 7 geven zou.

Ondergeschikte (bijwoordelijke) bijzinnen

De hoofdzin wordt met de bijzin verbonden door onderschikkende voegwoorden als: *omdat, doordat, aangezien, nadat, opdat, zodat, dat(LV), of, wanneer, indien, als, toen, hoewel, ofschoon, enz.*

Nevengeschikte zinnen

Twee of meer afzonderlijke **hoofdzinnen** worden verbonden door nevenschikkende voegwoorden als: *en, of, noch, maar, want, doch.*

Frits mag niet komen | want | hij moet nog stofzuigen.

Frits mag vanavond komen | maar | hij moet eerst nog stofzuigen.

Samentrekking/weglating

Onderschikking: Beknopte bijzin (= 'onvolledige' bijzin)

- Bijzin zonder onderwerp en PV
  - Bijzin is vaak een bew.bepaling binnen de hele zin, soms ook een LV
  - De bijzin kun je volledig maken met voegwoorden als: *nadat, omdat, zonder dat, toen, terwijl* etc.
- > *Na gegeten te hebben, gingen we naar huis.*
 Volledig: *Nadat we gegeten hadden, gingen we ...*

Nevenschikking: samentrekking of weglating

Twee nevenschikte zinnen hebben een zinsdeel dat hetzelfde is van betekenis, vorm en functie en dat dus maar één keer hoeft te worden genoemd.
 > *Fransje opende de deur en Fransje liep naar buiten.*

Voorwaarde samentrekking of weglating: Gelijkheid van ...

- betekenis of
- grammaticale functie (beide O, LV, kww, hww enz) of
- vorm (PV, infinitief, VD) of
- plaats of volgorde van PV en O

Zie **Extra: Foute zin** aan ommezijde

Kenmerken hoofdzin

- Onderwerp en PV staan naast elkaar
- De hoofdzin is geen zinsdeel van een andere zin

Kenmerken bijzin

- Onderwerp en PV zijn gescheiden (staan niet naast elkaar)
- De bijzin is een zinsdeel van de hoofdzin of van een bijzin in een hoger vlak, *of ...*
- de bijzin begint met een onderschikkend voegwoord of een betrekkelijk voornaamwoord (betr. bijzin)
- Je kunt een bijzin meestal vervangen door één woord
- Elk zinsdeel (behalve G) kan uitgebreid worden tot een bijzin

(Wie regelmatig rust), (zal) [rein] {zijn}, kww
althans {schijnen}. kww

Nederlands

Routeplanner 2

www.routeplanner-nederlands.nl

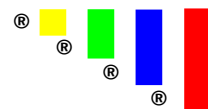
De Nederlandse Zin

Zinsdelen

Soorten zinnen ontleden

Woordsoorten

1t
 1-2h / 1v / 2t
 3h / 2-3v / 3-4 t
 3(h)v

© 2012

CeTeS.nl

Beek, Limburg

Toevoeging: Voorzetselvoorwerp

Dit zinsdeel begint met een **voorzetsel** dat een vaste **betekenisverbinding** heeft met het bijbehorend zww. Als je dit voorzetsel weglaat of vervangt voor een ander, verandert de betekenis van het werkwoord (zww).

> *rekenen op = verwachten; rekenen = tot cijfermatig resultaat komen*

> *staan op = eisen; staan = t.o.v. liggen*

> *houden van = liefhebben; houden = b.v. bewaren*

Tip: er+dat-truc

We rekenen op je hulp >>

We rekenen erop dat je ons helpt

'Rekenen' heeft dus een heel andere betekenis dan 'rekenen op'.

Het begrip KERN van de zin

G + O = Kern van de zin.

Al de rest is slechts toevoeging. Er staat in wat er gebeurt en wie of wat dat doet. Er moet een **zww** in staan. Bij een **kww** is de zin niet af en daarom is er een **nw-rest** nodig

Woordsoorten: Taalkundig benoemen

Lidwoord lw
b.lw bepaald lidwoord: de, het
o.lw onbepaald lidwoord: een
 Let op het verschil met het Engels in het gebruik van het onbepaald lidwoord.
 Nederlands:
Mijn vader is slager
 Engels:
*My father is **a** butcher*

Naamwoord zn Zelfstandig naamwoord:
 'Namen' van mensen, dieren, dingen, begrippen (ook eigennamen)
 Kenmerken
 Er kan een lidwoord voor staan.
 Het kan een meervoud vormen.
 Het kan een verkleinvorm hebben (-je/-pje).
 Er kan een **bn** voor staan.
 Geslacht:
de-klasse = mannelijk of vrouwelijk (éénletter-greepwoorden meestal mannelijk. Verder: zie woordenboek)
het-klasse = onzijdig (*het kind; het huis*)

avn aanwijzend voornaamwoord

dicht-bij	veraf	Enkelvoud & Onzijdig:
dit	dat	ev onzijdig
deze	die	ev/mv v/m

Enkelvoud & vrouwelijk/mannelijk:
deze/die vergadering (v)
deze/die raad (m)
 Vergelijk het Engels:

dicht-bij	veraf	Mannelijk/vrouwelijk/onzijdig doet er niet toe in het Engels.
this	that	ev
these	those	mv

Andere avn's:
zo'n, zulk(e), dergelijk(e)
 Veel voorkomende soort fout:
*Pas in blessuretijd loste hij een gericht schot maar ***die** was de keeper meteen te machtig.*
die > dat (schot = het schot = onzijdig)

vr.vn vragend voornaamwoord
 De volgende zijn de enige vragende voornaamwoorden:
wie, wat, welke, wat voor (een)
 De volgende zijn géén vragende voornaamwoorden maar **bijwoorden**:
hoe (= op welke manier)
waar (= op welke plaats)
wanneer (= op welke tijd)
waarom (= om welke reden)
waardoor (= met welke oorzaak)
 Dus ook al leiden deze woorden een vraag in, toch zijn ze geen vragende voornaamwoorden. Hun antwoorden zijn bijwoordelijke bepalingen. (Zie Zinsdelen.)

vw voegwoord
Nevenschikkend: verbindt gelijkwaardige woorden / woordgroepen / zinnen.
> en, of, noch, doch, maar, want, dus
Onderschikkend: verbindt ondergeschikte zin, ofwel bijzin, met hoofdzin
> omdat, aangezien, doordat, voordat, nadat, opdat, zodat, dat (LV), of, wanneer, indien, als, toen, hoewel, ofschoon, enz.
 NB) Een voegwoord is niet verplaatsbaar, een bijwoord wél.
 NB) In tekstverband hebben voegwoorden een **signaalfunctie** (zie Routeplanner 4: 'Zakelijke teksten')

ww werkwoord (zie ook Soorten gezegdes: ommezijde)
zww zelfstandig werkwoord
 Geeft aan wat er in de zin gebeurt. Dus een zww geeft betekenis aan de handeling of toestand in de zin. In elke zin behoort één zww te staan, behalve in een zin met een **kww**.
hww hulpwerkwoord
 Helpt een gezegde vormen.
hww van tijd > *hebben, zijn* (+ VD: voltooide tijd)
zullen (+ Inf.: toekomstige tijd)
hww van lijdende vorm (+ VD)
worden (onv.tijd), *zijn* (volt.tijd)
hww van wijze (+ Inf.) *mogen, kunnen, laten, moeten, willen, zullen*

kww koppelwerkwoord
 Werkwoord dat samen met een naamwoord (zn / bn) een gezegde vormt. Een kww 'koppelt' het onderwerp aan de naamwoordelijke rest. Samen dáá mee krijgt de zin pas betekenis.
 Vb.: *Hij is ... / Hij lijkt ...*
 > Is niet af. Er moet iets bij. > *Hij is gek.*
 In een zin met een kww staat nooit een zww. Een kww drukt een **zijn** of een **worden** uit en heeft daarom niet de zelfstandige betekenis van een zww. Om die reden moet er een naamwoordelijk deel bij het gezegde worden gevoegd.

bn Bijvoeglijk naamwoord
 Een nadere aanduiding of omschrijving van een zn
Een groot huis / Een goed voorbeeld
De Amsterdamse grachten < Wat voor? / Welke?
 Stoffelijke bijv.naamwoorden geven aan van welk materiaal het zn is >> *de gouden ring / de houten tafel*
 Uitzonderingen: *aluminium, nylon, rubber, plastic* etc.
 VD's kunnen als bn voorkomen
De manager (werd) door het personeel {gehaat}
 VD
 >> de gehate manager
 bn
 Een tegenwoordig deelwoord kan als bn gezien worden
De vrouw loopt woedend naar buiten
 > *de woedende vrouw*
 bn
 > *woedend kijken*: woedend = bw (bijwoord)
 Een bn kan met een kww een naamw. gezegde vormen
(Het huis) (wardt) [groot] > het grote huis
 kww bn bn

betr.vn Betrekkelijk voornaamwoord

die dat	Staan aan het begin van een bijvoeglijke bijzin en hebben betrekking op het voorafgaand zn . Dat zn wordt het antecedent genoemd. <i>De vrouw die daar zit, is mijn geliefde</i> <i>Het boek dat ik nu lees, is een beetje saai</i> Fout: Het meisje *die daar zit, is mijn zus.
wat	Slaat op een voorafgaande complete zin. Met andere woorden, het antecedent is die hele zin . <i>Hij is niet geslaagd, wat ik wel begrijp</i> Komt meteen na vage aanduidingen als: <i>iets, niets, alles, al, veel, dat(gene), (het) enige</i> etc. <i>Ze heeft alles wat ze wil</i> <i>Het enige wat hij zei, was ...</i>
wie wat	Staat aan het begin van de zin als het antecedent a.h.w. ingesloten is: <i>wie = degene wie; wat = datgene wat</i> Wie niet horen wil, moet voelen Wat ik niet begrijp, is ...
wie	Heeft de functie van MV <i>De man wie je dat gaf, is ...</i> (= aan wie) Komt na een voorzetsel <i>De vrouw met wie ik werk, is ziek</i>

wk.vn wederkerend voornaamwoord
 Zijn gekoppeld aan wederkerende werkwoorden:
zich wassen, zich vergissen etc.

ev	1. ik was me 2. jij wast je 3. hij wast zich
mv	1. wij wassen ons 2. jullie wassen je 3. zij wassen zich

Het onderwerp keert a.h.w. weder (komt terug) in de vormen van *zich*
 Foute toepassing:
zich beseffen > beseffen
 beseffen = zich realiseren
wkig.vn wederkerig voornaamwoord
 De volgende zijn de enige wkig.vn's:
elkaar, elkander, mekaar

vz voorzetsel
 Een voorzetsel vormt samen met andere woorden een zinsdeel. Het kan niet alleen staan
 > *met, tot, boven, tijdens, van, in, ondanks*, etc.
bw bijwoord
 Nadere omschrijving van een ... werkwoord
*Hij loopt **hard***
 bijvoeglijk naamwoord
*Zij heeft **bijzonder** mooie oorbellen*
 ander bijwoord
*Hij loopt **heel** hard*
 telwoord
*Je ziet hier **ontzettend** veel* (o.h.w) mensen
 Tevens: loop **door**; bel **op**
 Tevens: woorden als *niet, altijd, al, bijna, wel* etc.

kww >> *zijn, worden* (*schijnen, lijken, blijken, blijven*)
Zijn en **worden** zijn in bepaalde zinnen de **echte** koppelwerkwoorden.
Schijnen, lijken, blijken, blijven zijn 'halve' koppelwerkwoorden want je kunt er **te zijn** achter zetten
*Zij **is** [] [] *mooi/piloot* [] .
 kww
*Zij is piloot **geweest** / **geworden** / **gebleven**.*
 hww kww
 Zij schijnt / blijkt erg mooi [te **zijn**]
 hww kww
 Zij schijnt erg mooi [te zijn **geweest**]
 hww hww kww*

Voornaamwoord
 Voornaamwoorden komen in feite in de plaats **voor naamwoorden**, b.v. *de man* (nw) = *hij* (vnw); *zijn* (vnw) *schooltas* = *tas van de man* (nw)
pvn persoonlijk voornaamwoord **bvn** bezittelijk voornaamwoord

Persoonlijke voornaamwoorden (pvn)		Bezit. voornaamw. (bvn)
	Vorm: O (onderwerp)	Vorm: LV / MV / van ...
ev		
1	ik	mijn, m'n
2	jij, je, u	jou, je, u
3	hij, zij/ze, het (men)	hem, haar (ze), het
mv		
1	wij, we	ons
2	jullie, u	onze, ons
3	zij, ze	jullie, uw
		ze, hen, hun
		-----
		hen < LV & na voorzetsel
		hun < MV

Veel voorkomende fouten: * *Hij geeft hen een 7* > hen = hun (bvn)
 * *Hij geeft aan hun een 7* > hun = hen (na voorz. 'aan')
 * *Zou je hun willen helpen?* > hun = hen (LV)

onb.vn Onbepaald voornaamwoord
 Woorden zonder bepaalde betekenis: **men, iemand, niemand, elk, iedereen, iets, niets, wat (=iets), alles, ene, een zekere, het** (*het regent*)
 MAAR:
 * *Zie je dat boek? Het is mooi.* > het = **pvn**
*Het kost **veel** moeite*
 > veel = **onb.vn**
 MAAR:
 * *Veel boeken*
 > veel = **o.hwtw**

De voorste kegel

tw Telwoord
 Aanduiding van getal (**htw**) of plaats in reeks (**rtw**)
b.hwtw (bepaald hoofdtw)
een, twee, anderhalf, beide, tien, honderd
b.rtw (bepaald rangtw)
eerste, duizendste: (-de/-ste)
o.hwtw (onbepaald htw)
veel, alle, enkele, menige, sommige, wat, weinig
o.rtw (onbepaald rtw)
laatste, middelste, zoveelste
 Maar: *de laatste tijd* > *laatste* = bn
ik geef er niet veel om. veel = onb.vn
het is me toch wat. > *wat* = onb.vn (etc.)
Legenda Woordsoorten

Lidwoord (on)bepaald	Telwoord hoofd-, rang-, (on)bepaald
Naamwoord zelfstandig bijvoeglijk	Voegwoord neven- & onderschikkend
Voornaamwoord Persoonlijk, bezittelijk aanwijzend, betrekkelijk Onbepaald, vragend Wederkerend, -kerig	Voorzetsel Bijwoord Werkwoord zelfstandig werkwoord hulpwerkwoord koppelwerkwoord

Hier staat dus eigenlijk: *Mijn vrouw knokt tegen depressies, ik **knokt** voor onze relatie.*
 Zie **Samentrekking / Weglating**.

Extra: Foute zin = foute weglating
Foute toepassing beknopte bijzin
Na de band te hebben verwisseld, reed de auto verder.
 Fout: In deze zin heeft de auto de band verwisseld
 Goed: *Nadat ze de band hadden verwisseld, reden ze...*
Na de band te hebben verwisseld, reed de man ...
Foute weglating / samentrekking:
*Vader **stookte** de kachel **op** en Jan **zijn** zusje **aan**.*
 >> **betekenisverschil opsteken**
*Zijn zoon **is** acteur en **aan** vorig jaar naar Engeland **gegaan**.*
 >> **verschil gram. functie: 1) is = kww 2) is = hww**
*De man **werd** veroordeeld en zijn **goederen** **aan** verkocht.*
 >> **getalsverschil: 1) PV = e.v. 2) PV = m.v. (worden)**
*Deze **beschuldiging** **vind** ik onredelijk en **aan** wil het daarom...*
 >> **omkering PV en O: weglating mag niet: ... en ik**